

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28.07.1971, sp. zn. St 1/71, ECLI:CZ:NS:1971:ST.1.1971.1

Číslo: 43/1971

Právní věta: Při ukládání peněžitého trestu za přečiny neplatí dolní hranice sazby uvedená v § 53 odst. 1 tr. zák.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 28.07.1971

Spisová značka: St 1/71

Číslo rozhodnutí: 43

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Trest peněžitý, Ukládání trestu

Předpisy: 140/1961 Sb. § 53 odst. 1 150/1969 Sb. § 13 odst. 1 60/1961 Sb. § 26 odst. 1 písm. c

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 43/1971 sb. rozh.

Při ukládání peněžitého trestu za přečiny neplatí dolní hranice sazby uvedená v § 53 odst. 1 tr. zák.

(Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR k zajištění jednotlivého výkladu zákona ze dne 28. 7. 1971, č.j. [St 1/71](#) .)

Odůvodnění:

Trestní kolegium Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky vyslovalo ve stanovisku z 30. listopadu 1970 čj. Tpj 28/70-II názor, že pro dolní hranici sazby peněžitého trestu ukládaného za přečiny podle zákona č. 150/1969 Sb. platí ustanovení § 53 odst. 1 tr. zák., tedy že nejnižší výměra peněžitého trestu za přečiny činí 500 Kčs. Tento názor odůvodnilo trestní kolegium Nejvyššího soudu SSR tím, že ve zvláštních ustanoveních zákona o přečinech (§ 2 až 12) je upravena odchylně od ustanovení § 53 odst. 1 tr. zák. jen horní hranice sazby peněžitého trestu, zatímco dolní hranice sazby tohoto trestu zde upravena není, a platí proto se zřetelem na ustanovení § 13 odst. 1 zák. č. 150/1969 Sb. dolní hranice sazby tohoto trestu ve výši 500 Kčs uvedená v § 53 odst. 1 tr. zák.

Jiný názor na řešení této otázky zaujal Nejvyšší soud České socialistické republiky v rozhodnutí ze dne 14. prosince 1970 sp. zn. 6 Tz 36/70. Podle tohoto názoru ustanovení obecné části trestního zákona se podle § 13 odst. 1 zák. č. 150/1969 Sb. použijí u přečinů obdobně jen tehdy, když zákon o

přečinech nemá vlastní ustanovení, které by příslušnou otázku upravovalo. Zvláštní ustanovení zákona o přečinech však na rozdíl od ustanovení zvláštní části trestního zákona upravují i otázku sazby peněžitého trestu, a to jak její horní tak i její dolní hranici. Z dikce „... peněžitý trest do výše ...“ použité v těchto ustanoveních třeba totiž usuzovat, že se upravuje i dolní hranice sazby peněžitého trestu, a to tak, že se tato sazba směrem dolů neomezuje. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR se dále vyrovnává s argumentem, že sazba peněžitého trestu za přečiny by při takovém výkladu nenavazovala na horní hranici sazby pokuty ukládané za přestupky, které jsou činy společensky méně závažnými než přečiny, nýbrž se sazbou pokuty by se částečně překrývala. Tento argument odmítá poukazem na skutečnost, že i sazby trestu odnětí svobody za přečiny a za trestné činy se překrývají a nenavazují na sebe. Nejvyšší soud ČSR poukazuje konečně na to, že peněžitý trest za přečiny nemusí být uložen jako samostatný trest, ale může být uložen i vedle jiného trestu; zejména v tomto posledním případě by se mohl peněžitý trest v sazbě počínající částkou 500 Kčs jevit někdy jako nepřiměřený.

Generální prokurátor Československé socialistické republiky přípisem ze dne 17. března 1971, čj. FGN 501/71 poukázal na nejednotnost v rozhodování nejvyšších soudů republik v této otázce a navrhl, aby Nejvyšší soud Československé socialistické republiky zaujal k tomu podle § 27 odst. 1 písm. c) zák. č. 36/1964 Sb. ve znění zák. č. 156/1969 Sb. stanovisko k zabezpečení jednotného výkladu zákona soudy v celé Československé socialistické republice. Současně předložil k tomu podle § 27a odst. 2 cit. zákona své vyjádření. Podle tohoto vyjádření jsou ve zvláštních ustanoveních zákona o přečinech stanoveny jen horní hranice sazeb peněžitého trestu, zatímco dolní hranice sazby tohoto trestu je určena jednotně částkou 500 Kčs v ustanovení § 53 odst. 1 tr. zák., které platí se zřetelem na § 13 odst. 1 zák. č. 150/1969 Sb. i u přečinů. Jazykový i logický výklad ustanovení § 13 odst. 1 zák. č. 150/1969 Sb. a § 53 odst. 1 tr. zák. sice připouští i opačné řešení, znamenalo by to však postavit přečin na roveň přestupku, za který možno uložit podle § 26 odst. 1 písm. c) zák. č. 60/1961 Sb. pokutu do 500 Kčs, a zmírnění trestní represe za skutky, které byly předtím stíhány jako trestné činy podle § 132, 247, 248 a 250 tr. zák., což nebylo záměrem zákona o přečinech. Neodpovídalo by ani významu zákona o přečinech a autoritě samosoudcovského rozhodování, kdyby za přečiny mohly být ukládány tresty pod 500 Kčs. Generální prokurátor doplnil toto své vyjádření přípisem ze dne 5. května 1971, ve kterém upozorňuje, že v rozhodnutí ze dne 11. ledna 1971 sp. zn. [1 Tz 41/70](#) řeší Nejvyšší soud ČSR stejnou otázku v souvislosti s ukládáním trestu nápravného opatření za přečiny v tom smyslu, že pro trest nápravného opatření uložený za přečiny platí dolní hranice sazby tohoto trestu stanovená v § 44 odst. 1 tr. zák. Podle názoru generálního prokurátora ČSSR je proto možno předpokládat, že Nejvyšší soud ČSR změnil své stanovisko k otázce dolní hranice sazby peněžitého trestu vyslovené v rozhodnutí sp. zn. 6 Tz 36/70.

Předseda Nejvyššího soudu ČSSR si vyžádal podle § 27a odst. 2 zák. č. 36/1964 Sb. ve znění zák. č. 156/1969 Sb. též vyjádření předsedů nejvyšších soudů republik a právnické fakulty University Karlovy v Praze a podle § 27a odst. 1 cit. zákona přikázal uvedenou spornou právní otázku smíšenému senátu Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky k zaujetí stanoviska (§ 26 odst. 2 písm. a), odst. 3 cit. zák.).

Předseda Nejvyššího soudu SSR se ve svém vyjádření ztotožnil s názorem vysloveným ve stanovisku trestního kolegia tohoto soudu čj. Tpj 28/70-II. K argumentům tohoto stanoviska dodává, že opačné stanovisko vychází z úvahy o menší nebezpečnosti přečinů pro společnost, což nepovažuje za přesvědčivé zejména proto, že sazba pokuty za přestupky podle zák. č. 60/1961 Sb., tedy za delikty podstatně méně společensky závažné, má horní hranici 500 Kčs, přičemž některé přestupky upravené ve zvláštních zákonech jsou sankcionovány pokutou až do 5000 Kčs.

Předseda Nejvyššího soudu ČSR zaujal ve svém vyjádření stejné stanovisko jako senát tohoto soudu v rozhodnutí sp. zn. 6 Tz 36/70. K odůvodnění tohoto stanoviska uvádí tyto další podstatné důvody:

a) Díkce zákona o přečinech je při stanovení sazby peněžitého trestu stejná jako při stanovení sazby trestu odnětí svobody, kde též není určena dolní hranice. Ustanovení o sazbách peněžitého trestu v § 2 až 11 zákona č. 150/1969 Sb. o přečinech je třeba považovat za ustanovení speciální, a proto není důvodu používat obdobně ustanovení § 53 odst. 1 tr. zák. na základě § 13 odst. 1 zákona o přečinech.

b) Přečiny jsou delikty druhově menší závažnosti než trestné činy, a proto ani z tohoto důvodu není logické trvat u nich na stejné dolní hranici peněžitého trestu jako u trestných činů. To naznačuje už skutečnost, že horní hranice sazeb peněžitého trestu za přečiny je mnohonásobně nižší než u peněžitého trestu za trestné činy.

c) Podle důvodové zprávy zákon o přečinech zahrnuje aa) provinění předtím trestná podle zák. č. 38/1961 Sb., za která bylo možno uložit pokutu do výše 500 Kčs; bb) opakovaná provinění trestná podle zák. č. 58/1965 Sb.;

cc) přestupek podle § 1 zák. opatření č. 99/1969 Sb.; dd) nově vytvořené skutkové podstaty protispolečenských jednání, která vzhledem k situaci je třeba postihovat před soudy.

Postih provinění byl do zákona o přečinech převzat v důsledku zrušení místních lidových soudů. Zákon o přečinech nezamýšlel zvýšit typovou společenskou nebezpečnost této kategorie deliktů. Jestliže bylo možno uložit předtím za ně pokutu do 500 Kčs, není žádného věcného důvodu, aby nyní nebylo možno uložit za ně peněžítý trest pod 500 Kčs.

Právnícká fakulta University Karlovy v Praze vyjádřila názor, že při řešení dané otázky je třeba vycházet ze zásady, že ustanovení obecné části trestního zákona se u přečinů použijí jen při řešení otázek, které zákon o přečinech sám neřeší. Tak např. zákon o přečinech neřeší otázku sazby trestu nápravného opatření anebo sazby trestu zákazu činnosti; uplatní se tu proto příslušná ustanovení obecné části trestního zákona. Otázku rozpětí trestní sazby peněžitého trestu však zákon o přečinech na všech místech, kde uvádí tento trest, zřejmě řeší, a to tak, že vymezuje horní hranici sazby a její dolní hranici ponechává bez omezení. Námitka, že ve zvláštních ustanoveních zákona o přečinech je stanovena jen horní hranice sazby peněžitého trestu, zatímco dolní hranice je vymezena § 53 odst. 1 tr. zák., je nepřesvědčivá, protože zákonodárce by stěžejí odděloval oba momenty a řešil dolní a horní hranici sazby peněžitého trestu každou samostatně v jiném zákoně. Je naopak logické, že když u trestných činů činí dolní hranice sazby peněžitého trestu 500 Kčs, u přečinů, které jsou typicky méně nebezpečnou kategorií deliktů, tato hranice neplatí.

Senát Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky se seznámil s dosavadní judikaturou k této otázce, s písemnými vyjádřeními generálního prokurátora ČSSR, předsedů nejvyšších soudů republik a právnícké fakulty University Karlovy v Praze a přihlížeje i k ústním přednesům zástupců generálního prokurátora ČSSR a předsedů nejvyšších soudů republik zaujal k věci toto stanovisko:

Oba nejvyšší soudy republik vychází ze správné zásady, že použití ustanovení obecné části trestního zákona u přečinů přichází v úvahu jen tehdy, když zákon o přečinech nemá vlastní ustanovení, které by příslušnou otázku upravovalo. Nejednotnost při řešení otázky dolní hranice sazby peněžitého trestu za přečiny vzniká tím, že nejvyšší soudy republik mají odlišný názor na otázku, zda zvláštní ustanovení zákona o přečinech upravují speciálním způsobem i dolní hranici sazby peněžitého trestu.

Při řešení této otázky třeba vycházet z těchto úvah:

V trestním zákonodárství se sazba trestů určuje buď tak, že se stanoví horní i dolní hranice sazby určitým počtem měrných jednotek daného druhu trestu anebo tak, že se tímto způsobem stanoví jen horní hranice, zatímco dolní hranice se ponechává bez omezení. V tomto druhém případě se při určení sazby trestu používá díkce " ... až na ... ,, " ... do ... ,, " ... do výše ..." apod. Zákon o

přechinech upravuje tímto způsobem sazby trestu odnětí svobody. Není proto odůvodněné připisovat stejnému způsobu úpravy sazby peněžitého trestu v tomtéž zákoně jiný význam, a to takový, že ve zvláštních ustanoveních zákona o přechinech je určena jen horní hranice sazby tohoto trestu a nikoliv i její dolní hranice.

Je sice možné, aby zákonodárce upravil sazbu trestu tak, že v jednom zákoně stanoví její horní hranici a v jiném zákoně hranici dolní. Takový neobvyklý a v trestním zákonodárství dosud nepoužitý způsob úpravy trestní sazby by však musel zákonodárce jasně vyjádřit, což se nestalo. Je proto třeba vycházet z obvyklého smyslu dikce použité zákonem o přechinech při úpravě sazby peněžitého trestu. Stanovisko Nejvyššího soudu SSR čj. Tpj 28/70-II a vyjádření předsedy tohoto nejvyššího soudu porovnávají vztah ustanovení § 53 odst. 1 tr. zák. k zvláštním ustanovením zákona o přechinech se vztahem k ustanovení § 39 odst. 1 tr. zák. k ustanovením zvláštní části trestního zákona. Ustanovení § 39 odst. 1 tr. zák. však neupravuje sazbu trestu odnětí svobody (zejména neupravuje dolní hranici sazby tohoto trestu), nýbrž pouze limituje horní hranici sazby tohoto trestu pro některé zvláštní případy. I horní hranice sazby trestu odnětí svobody je totiž upravená v sankcích zvláštní části trestního zákona, takže ustanovení § 39 odst. 1 tr. zák. se uplatní jen v případech ukládání více trestů odnětí svobody. Ustanovení § 39 odst. 1 tr. zák. má proto zcela jiný význam a smysl než ustanovení § 53 odst. 1 tr. zák.; jejich porovnání není proto v dané souvislosti na místě.

Opodstatněná není ani námitka generálního prokurátora ČSSR, že Nejvyšší soud ČSR svým rozhodnutím ze dne 11. ledna 1971 sp. zn. [1 Tz 41/70](#) vlastně změnil své stanovisko k řešené otázce, když ohledně trestu nápravného opatření připouští platnost dolní hranice sazby tohoto trestu stanovené v ustanovení § 44 odst. 1 tr. zák. Nehledě k tomu, že v citovaném rozhodnutí není řešena stejná otázka, je nutno poukázat na pozdější rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 26. dubna 1971 sp. zn. Tz 4 16/71 a rozhodnutí ze dne 17. května 1971 sp. zn. 6 Tz 13/71, z nichž plyne, že Nejvyšší soud ČSR své stanovisko k otázce dolní hranice peněžitého trestu ukládaného za přečin nezměnil.

Ke stejnému závěru jako jazykový a logický výklad ustanovení zákona o přechinech vede i porovnání se sankcemi stejného či příbuzného druhu za přestupky a trestné činy.

Různé kategorie deliktů (přestupky, přečiny, trestné činy) nenavazují na sebe z hlediska stupně společenské nebezpečnosti tak, že by na nejvyšší myslitelný stupeň společenské nebezpečnosti přestupku navazoval nejnižší myslitelný stupeň společenské nebezpečnosti přečinu a že by stejný vztah existoval i mezi přečiny a trestnými činy. Přestupky a přečiny na jedné straně, přečiny a trestné činy na straně druhé se naopak z tohoto hlediska vzájemně částečně překrývají. Důkazem toho je skutečnost, že se překrývají i sankce, které je možno ukládat za tyto různé kategorie deliktů. Např. za některé přestupky (přestupky proti devizovému hospodářství podle § 278 zák. č. 142/1970 Sb. o devizovém hospodářství) je možno ukládat pokutu až do 5000 Kčs; překrývají se i sazby trestu odnětí svobody, který je možno ukládat za přečiny i za trestné činy apod. Vyplývá to z té skutečnosti, že skutkové podstaty přestupků, přečinů a trestných činů se zpravidla nekryjí tak, že jediným rozlišovacím kritériem by mezi nimi byl stupeň jejich nebezpečnosti pro společnost.

Není potom zásadního důvodu, pro který by horní hranice sazby peněžitého trestu za přečiny musela navazovat na horní hranici sazby pokuty ukládané za přestupky, jak na to poukazuje předseda Nejvyššího soudu SSR a generální prokurátor ČSSR. Naopak to důsledně ani není možné, protože horní hranice sazby pokuty za některé přestupky převyšuje i horní hranici sazby peněžitého trestu za některé přečiny.

Rozpětí trestní sankce má odpovídat všem možným stupňům společenské nebezpečnosti činů daného druhu; má tedy pokrývat jak činy daného druhu nejzávažnější, tak i činy daného druhu nejméně závažné. Předseda Nejvyššího soudu ČSR v této souvislosti správně poukazuje na skutečnost, že

kategorie přečinů zahrnuje činy předtím stíhané jako provinění podle zák. č. 38/1961 Sb., jako opakované provinění podle zák. č. 58/1965 Sb., jako přestupek podle § 1 zák. opatření č. 99/1969 Sb., jako trestné činy podle trestního zákona i nově utvořené skutkové podstaty protispolečenských jednání před tím trestně nepostižitelných. Trestní sankce za přečin daného druhu je určena pro všechny tyto delikty nyní zahrnuté v kategorii přečinů. Jestliže tedy generální prokurátor ČSSR poukazuje na skutečnost, že jako přečin se nyní stíhají i skutky, které byly předtím postihovány jako trestné činy podle § 132, 247, 248 a 250 tr. zák., přihlíží jen k jedné kategorii deliktů nyní v přečinech zahrnutých a opomíjí jiné méně závažné kategorie, na které se musí v rozpětí sazby trestní sankce též pamatovat. V souladu s tím je i skutečnost, že sazba trestu odnětí svobody za uvedené trestné činy je omezena dolní hranicí 6 měsíců, která však neplatí u odpovídajícího přečinu podle § 3 odst. 1 zák. č. 150/1969 Sb. Nedůslednost uvedených argumentů spočívá v tom, že se nebere v úvahu, že dolní část sazby trestu není určena pro činy daného druhu nejzávažnější, nýbrž pro činy daného druhu nejméně závažné. Zákonodárce proto postupoval logicky, když sazbu peněžitého trestu za přečiny neomezil dolní hranicí, protože zahrnul do kategorie přečinů i činy předtím ohrožené jen pokutou do 500 Kčs a nezamýšlel přitom posunout typovou společenskou nebezpečnost této kategorie deliktů (srov. důvodovou zprávu). Námitka, že neomezení sazby peněžitého trestu dolní hranicí by znamenalo zmírnění trestní represe za činy nyní zahrnuté do kategorie přečinů, není opodstatněná. Právě naopak, zákonodárce umožňuje zpřísnění trestní represe za tyto činy, když i za ty činy, které bylo možno předtím postihovat pokutou maximálně do 500 Kčs, zásadně umožňuje ukládat trest i v částkách vyšších.

Nelze přehlížet ani skutečnost, že peněžitý trest za přečiny je možno ukládat i vedle jiného s ním slučitelného trestu (§ 28 odst. 2 tr. zák.; platí tu totiž ustanovení § 53 odst. 2 věta za středníkem tr. zák., když peněžitý trest je v sankci za jednotlivé přečiny výslovně uveden. Tresty takto vedle sebe uložené je třeba z hlediska jejich přiměřenosti zákonným kritériím považovat za jeden celek. Omezení dolní hranice peněžitého trestu částkou 500 Kčs by zvláště v těchto případech vzhledem k typově menší společenské nebezpečnosti přečinů v poměru k trestným činům mohlo někdy být překážkou vyměření trestu odpovídajícího okolnostem konkrétního případu.

Senát Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky zaujal proto stanovisko ve výroku uvedeném.

Při úvaze o výměře peněžitého trestu je třeba přihlídnout nejen k obecným hlediskům platným pro ukládání a výměru trestu (§ 23, § 31 tr. zák.), nýbrž i k osobním a majetkovým poměrům pachatele (§ 54 odst. 1 tr. zák.) a trest v rámci zákonné sazby stanovit v takové výši, aby pro pachatele vždy znamenal citelnou majetkovou újmu, odpovídající účelu a funkci peněžitého trestu. K uložení peněžitého trestu za přečin ve výši pod 500 Kčs proto ve shodě se zákonem může dojít jen tehdy, když je to v konkrétním případě odůvodněno nízkým stupněm nebezpečnosti činu pro společnost (např. u přečinů, které mají znaky bývalých provinění) nebo osobními a majetkovými poměry pachatele, vzhledem k nimž je peněžitý trest i ve výši pod 500 Kčs způsobilý splnit svůj účel.